

La mort a Venècia

Carles Montpart Tura

Sembla que en els darrers anys el mercat editorial català mostra un renovat interès per l'obra del gran escriptor alemany Thomas Mann. Almenys això és el que indica que es vagin reeditant, especialment al segell Navona, moltes de les obres d'aquest autor. En la nostra col·laboració d'aquest mes repassem la vida i l'obra d'aquest apassionant artista, i encoratgem els lectors a visitar una de les seves novel·les més conegudes, La mort a Venècia.

T Primers anys a Lübeck

Thomas Mann (1875-1955) va néixer en una acabalada família de Lübeck, llavors un Estat federat del recentment creat Imperi alemany. Thomas Johann Heinrich Mann, el seu pare, era el propietari d'una companyia dedicada al comerç de cereals que esdevindria senador de l'Estat i que s'havia casat amb Julia Da Silva-Bruhns, nascuda al Brasil i d'educació catòlica, que procedia d'una família de comerciants brasilers d'origen germànic. La parella va tenir cinc fills: el gran, nascut el 1871, que va ser el també famós novel·lista Heinrich Mann i, després de Thomas, tres més, Julia, Carla i Viktor.

Com era norma a les classes altes, el petit Thomas no va acudir a l'escola primària sinó que va rebre educació privada. El 1882 va ingressar en un liceu on havia de realitzar sis cursos, però com que no era bon estudiant va haver de repetir un any. L'any 1889 va passar al Katharineum, un prestigiós institut de batxillerat en què, destinat com estava al comerç, no va rebre l'educació clàssica en humanitats sinó el Realgymnasium, un ensenyament en llengües modernes més adaptat a l'ús pràctic.

Amb un rendiment acadèmic força pobre, poques de les referències culturals de Mann procedeixen de la seva etapa escolar, potser amb l'excepció dels seus coneixements de llatí. En particular, el seu aprenentatge literari i artístic va ser essencialment autodidacte seguint els passos de Heinrich, el seu germà gran. Schiller, Heine, Nietzsche, Hermann Bahr i Paul Bourget van ser les seves primeres lectures independents. També es va sentir fascinat, encara que no a causa de la influència de Heinrich, per la música de Wagner, afició que atribuiria posteriorment a molts dels seus personatges.

Probablement a l'hivern de 1889, Mann es va sentir atret pel seu company Armin Martens, a qui va immortalitzar com a Hans Hansen a la seva novel·la de 1903 *Tonio Kröger*. Molts anys després, el 1955, en una carta adreçada a un altre alumne del Katharineum, va definir Armin com «el seu primer amor» i li va revelar que en confessar-li els seus sentiments «no va saber què fer-ne».

Thomas Mann

Ja en la seva joventut, Mann escrivia amb propòsits seriosos, però aquests anys no es considerava a si mateix un narrador sinó un «poeta líricodramàtic». Componia poesia a l'estil de Heine, Schiller o Theodor Storm, a més d'algunes obres de teatre a les quals Mann al·ludiria posteriorment sempre de forma despectiva i que va acabar destruint, per la qual cosa es conserven pocs textos seus de joventut. El 13 d'octubre del 1891, als cinquanta-un anys, el seu pare va morir després de deixar al seu testament disposada la liquidació de l'empresa. Un mesos després, la seva mare es va mudar amb els tres fills petits a Munic, al sud del país.

Thomas Mann a Munic. Primers escrits

Després d'acabar els estudis al Katharineum, sense haver obtingut el títol de batxiller, Thomas es va reunir l'any 1894 amb la seva família a Munic, al principi a casa de la seva mare i després en successius domicilis propis, sempre en el barri bohemí de Schwabing. A l'octubre d'aquest mateix any ja va aconseguir publicar a la revista "Die Gesellschaft" una novel·la curta, *Gefallen* (La caiguda). També va acudir com a oient durant dos semestres a la Universitat Tècnica de Munic, on va rebre classes d'economia, mitologia, estètica, història i literatura, fins que el juliol del 1895, i en companyia del seu germà Heinrich, va fer el seu primer viatge a Itàlia, on va visitat Roma i Palestrina.

A l'agost també va començar la seva col·laboració per

a la revista nacionalista i conservadora "Das Zwanzigste Jahrhundert", en què durant una mica més d'un any va publicar vuit articles, gairebé tots ressenyes. Després de veure rebutjades diverses publicacions, finalment la revista "Simplicissimus" li va acceptar "La voluntat de ser feliç", relat escrit el desembre de 1895 al qual va seguir un any després "El petit senyor Friedemann", l'obra que li va permetre començar a fer-se realment un nom com a escriptor.

Entre l'octubre del 1896 i l'abril del 1898 Thomas Mann va viatjar de nou per Itàlia en companyia del seu germà gran Heinrich. En aquesta ocasió van visitar Venècia i Nàpols per tornar novament a Palestrina i Roma, on a l'octubre de 1897, a l'apartament de Heinrich a la Via Torre Argentina 34, va començar la redacció de la seva primera gran obra, la novel·la *Els Buddenbrook*. En tornar

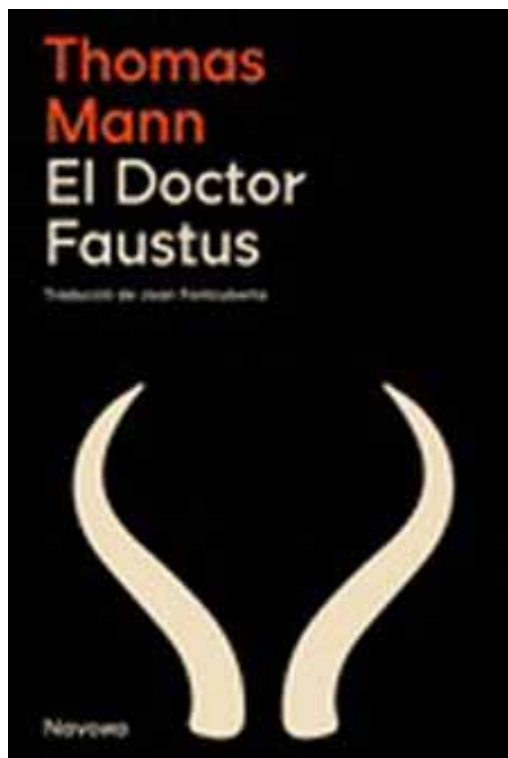
d'Itàlia Mann va començar a treballar, fins al gener de 1900, a la revista "Simplicissimus" i va realitzar un breu servei militar alhora que seguia polint el manuscrit d'*Els Buddenbrook*, que va lliurar per a la seva publicació a finals de 1900, encara que no es va imprimir fins a l'octubre de 1901. A aquests anys corresponen les seves lectures de Schopenhauer, autor al qual segurament va arribar per mitjà de Nietzsche, i que va tenir gran influència tant en aquesta primera novel·la com en la resta de la seva obra. Entre 1900 i 1903 l'autor va mantenir una intensa amistat de connotacions homoeròtiques amb el pintor

i violinista Paul Ehrenberg, un relació que Mann va reflectir en molts dels seus llibres, sobretot en *Doktor Faustus*.

A finals de 1903 o principis de 1904 Thomas Mann va conèixer Katia Pringsheim, filla d'una prominent família d'intel·lectuals i artistes d'origen jueu el pare de la qual, Alfred Pringsheim, era un famós matemàtic, estudis que ella mateixa va cursar de manera una mica excepcional a l'època. Es van comprometre el 4 d'octubre de 1904 i les noces va tenir lloc l'11 de febrer de 1905, una cerimònia que no va poder celebrar-se per l'església ja que el pare de Katia s'oposava a un casament protestant i ella mateixa no professava cap religió. Els Mann van tenir sis fills: Erika, Klaus, Golo, Monika, Elisabeth i Michael.

El 30 de juliol de 1910 la germana de Thomas Mann, Carla, es va suïcidar a la casa familiar de Polling (Weilheim) on la seva mare s'havia mudat el 1906. Carla, una actriu sense gaire èxit, estava a punt de casar-se quan va ser víctima del xantatge d'un antic amant i va acabar amb la seva vida en no trobar suport del futur marit. La reacció de l'escriptor, que va retreure el fet que Carla no hagués buscat refugi a la família, va ser una de les causes de l'inici del distanciament de Thomas amb el seu germà Heinrich. Més endavant, l'estiu del 1927, es produirà un altre dels molts fets dramàtics que trobem en la història familiar de Thomas Mann: es va suïcidar Julia, la germana que li quedava i amb la qual es trobava molt unit. Julia Mann s'havia casat el 1900 amb un banquer, però el matrimoni va resultar un fracàs pels problemes

d'addicció a la morfina d'ella, circumstància que finalment la va dur a penjar-se.

Durant els anys previs a la Primera Guerra Mundial la fama i el prestigi de Thomas Mann no van deixar de créixer alhora que la seva posició social: va construir el 1908 una gran casa d'estiueig a Bad Tölz i una mansió familiar a Munic on es van mudar al gener de 1914. La gran obra d'aquesta època és *La mort a Venècia*, en què el famós escriptor Gustav von Aschenbach no és altre que el mateix Thomas Mann: fins i tot li atribueix l'autoria de les seves obres inacabades i la paternitat d'alguns

personatges d'*Els Buddenbrook*. L'episodi que es narra a la novel·la prové d'una visita que Mann va fer a Venècia el 1911, en el transcurs de la qual es va allotjar al Grand Hôtel des Bains del Lido, i on va tenir ocasió d'admirar un jove polonès — identificat posteriorment com el baró Wladyslav Moes—, que l'autor va convertir en el Tadzio de la novel·la.

La Primera Guerra Mundial

En esclatar la Primera Guerra Mundial Thomas Mann va adoptar una postura decididament nacionalista i es va sumar a l'entusiasme bel·ligerant majoritari, fins al punt que el 1917 va invertir en uns bons de guerra alemanys que després perdrien tot el seu valor. Així mateix, va encoratjar l'esforç bèl·lic amb diversos assajos, entre ells *Reflexions durant la guerra* (1914), *Cartes des del front* (1914), *Frederic i la gran coalició* (1915) i sobretot *Consideracions d'un apolític* (1915-1918). Les *Consideracions* estaven pensades

Casa de Thomas Mann a Munich

inicialment com un simple article, però el fet que l'any 1915 Heinrich Mann publicués la seva obra *Zola*, on s'oposava decididament al militarisme alemany i atacava frontalment les tesis del seu germà, va fer que Thomas ampliés el seu assaig fins a les dimensions d'un gran llibre. Aquestes diferències van provocar una ruptura total entre tots dos que només es va suavitzar quan el 1922 Heinrich va contreure una malaltia que va posar en greu perill la seva vida.

La República de Weimar

Tot i que Mann, com a intel·lectual, sempre es va implicar en tota mena d'assumptes públics, l'evolució de les seves idees polítiques no va seguir mai unes línies gaire coherents. Inclinat en principi, per temperament i també sota la influència de Katia, cap a partits nacionalistes moderats representants de la burgesia liberal, també va mantenir una postura ambivalent tant enfront de la Revolució russa com de la República Soviètica de Baviera, la breu existència del qual va experimentar personalment. En tot cas, el final de la guerra i el seu resultat el van portar a convertir-se en un destacat defensor de la República de Weimar: no només va fer constar el seu respecte per diversos líders socialdemòcrates, a qui coneixia i freqüentava, sinó que no va dubtar a signar manifestos de suport o fins i tot a acceptar càrrecs, com el de membre del

Consell Censor Cinematogràfic, o més tard el de l'Acadèmia de les Arts de Prússia, la secció de literatura del qual va contribuir a fundar.

Particularment important, i en obert contrast amb molts intel·lectuals de tendències inicialment conservadores i nacionalistes com les seves, va ser la seva primerenca oposició frontal al nazisme. El 1921, quan el moviment estava encara en formació, ja ho va qualificar de «disbarat amb esvàstica» i, posteriorment, tot i que ell mateix utilitzava en els seus escrits els estereotips racials estesos a l'època, va definir com una infàmia l'antisemitisme radical del qual van fer bandera els nazis en el seu ascens al poder.

El final de la guerra li va permetre continuar els seus projectes literaris interromputs, i així va reprendre el 1919 l'escriptura de *La muntanya màgica*, que havia començat el 1913 i que va publicar el 1924 amb un enorme èxit immediat. En la dècada de 1920 la seva fama ja era mundial (cosa que li va proporcionar importants ingressos addicionals en dòlars durant la hiperinflació dels anys 1922-1923) i no va cessar de

brebre honors i reconeixements, que van culminar el 1929 amb la concessió del Premi Nobel de Literatura.

En l'atmosfera de més llibertat dels anys de Weimar, a més, Mann es va pronunciar públicament amb més assiduïtat sobre temes relacionats amb l'homosexualitat, i va arribar a signar una petició al Reichstag perquè se'n revoqués la penalització. Va plasmar la seva postura sobretot en ressenyes i comentaris a obres d'autors com Paul Verlaine, Walt Whitman, André Gide o August von Platen, encara que sempre sense fer patents les seves preferències personals. La pulsio homoeròtica de Thomas Mann va ser sempre un sentiment reprimat —i, a la pràctica, només va consistir en diversos amors platònics— que només va expressar obertament a través d'alguns dels personatges de les seves novel·les. A l'agost de 1927, per exemple, a Kempen (illa de Sylt), Mann va conèixer Klaus Heuser, un jove pel qual es va sentir atret —el va arribar a convidar uns dies a casa seva— i que va passar a formar part de la seva llista d'amors ideals. Anys després, Heuser va afirmar que Mann havia malinterpretat les seves mostres d'amabilitat.

Quan a partir de 1929, amb la Gran Depressió, el moviment nazi va començar a aspirar seriosament al poder, Mann no va deixar d'exposar-hi en públic la seva oposició frontal. El 17 de febrer de 1930 va pronunciar a Berlín el seu «Discurs alemany», en un acte al qual van acudir Arnolt Bronnen, Ernst Jünger i el seu germà Heinrich, i en el transcurs del qual una vintena de membres de les SA, enviats per Goebbels, van provocar un considerable tumult. El 1932, malgrat considerar-lo una figura anacrònica, Mann no va dubtar a donar suport a la candidatura de Hindenburg a la presidència enfront de la de Hitler.

Exili a Suïssa i als Estats Units

L'11 de febrer de 1933, pocs dies després que

el 30 de gener Hitler rebés el nomenament de canceller, Mann va iniciar una gira per Amsterdam, Brussel·les i París impartint la seva conferència «Passió i grandesa de Richard Wagner», que va perllongar amb unes vacances a Suïssa. Tot i que inicialment no va percebre gaire perill, les notícies dels excessos que començaven a cometre's a Alemanya li van fer retardar el seu retorn i, després d'una breu estada al sud de França, Mann es va instal·lar a Küsnacht, a la vora del llac de Zuric, lloc que va esdevenir la seva residència fins al 1938.

L'assetjament per part dels nazis, però, es va anar incrementant progressivament: el 16 d'abril de 1933 un grup de figures de la cultura (entre ells Richard Strauss, Hans Pfitzner, Hans Knappertsbusch, Siegmund von Hausegger i Olaf Gulbransson) van signar en contra del moviment nacionalsocialista el manifest «Protesta de la ciutat de Munic, llar de Richard Wagner». Tot i que Mann va intentar recórrer a la influència d'algunes amistats, el desembre de 1936 les autoritats van acabar confiscant-li alguns béns i retirant-li oficialment la ciutadania alemanya. Poc abans, el 19 de novembre, Mann ja havia aconseguit un passaport txecoslovac.

Malgrat tots aquests fets, i de la insistència tant de la seva esposa Katia com dels seus fills Klaus, Erika i Golo, Mann es va resistir durant molt de temps a fer una denúncia explícita del nou règim nazi, ara ja en el poder. L'escriptor tenia esperances de recuperar algunes de les seves propietats i tampoc no volia que es prohibís la seva obra a Alemanya. Mann se sentia, per sobre de tot, alemany, i no podia concebre el seu futur allunyat del seu país. La seva editorial, la famosa Samuel Fischer, també el pressionava en aquest sentit perquè si Mann es pronunciava clarament contra les autoritats l'empresa es veuria seriosament perjudicada. Finalment, però, pel fet d'estar en mans d'un jueu, l'editorial es va veure obligada

a transferir a Viena l'edició d'autors no permesos, com Stefan Zweig i aviat el mateix Thomas Mann, el qual va acabar publicant al "Neue Zürcher Zeitung" una condemna sense matisos del nou règim el 3 de febrer de 1936.

Així, els dos primers volums de *Josep i els seus germans* —*Les històries de Jacob* i *El jove Josep*— encara es van poder publicar a Alemanya els anys 1933 i 1934, mentre que el tercer —*Josep a Egipte*— va aparèixer a Viena el 1936 i l'últim —*Josep el proveïdor*— va haver d'esperar fins al 1943. Paral·lelament, la seva obra també va acabar sent retirada de biblioteques i llibreries de la Itàlia feixista a partir de l'any 1938.

El 19 de novembre de 1936 Mann va adquirir la nacionalitat txecoslovaca, i durant els anys 1937 i 1938 va realitzar freqüents viatges impartint conferències, entre els quals tres als Estats Units, on es va traslladar finalment el setembre de 1938 després d'obtenir una plaça de professor a la Universitat de Princeton. En aquesta època va centrar la seva activitat literària en l'última part de la tetralogia de Josep i en la novel·la *Carlota a Weimar*. Al mateix temps, continuava amb el seu activisme polític: va editar la revista antifeixista "Mass und Wert" (Mesura i valor) i va escriure assajos d'oposició al nazisme com «Aquesta pau», contra els acords de Munic, i contra el mateix Adolf Hitler. En aquest últim ("Germà Hitler") és on apareix la famosa frase, "On jo estigui, hi ha Alemanya", que resumeix el seu compromís i actitud davant l'exili.

La Segona Guerra Mundial

L'1 de setembre de 1939, Mann va celebrar l'esclat de

la Segona Guerra Mundial a Saltsjöbaden (Suècia) amb Bertolt Brecht i Helene Weigel. Tots ells desitjaven la guerra per evitar un altre acord com el de Munic que abandonés Polònia a les mans de Hitler. No obstant això, escapar dels nazis va resultar complicat per a Golo, que s'havia presentat voluntari per lluitar a França i havia estat fet presoner després de la seva ràpida ensulsiada, i per a Heinrich, que també es trobava al sud del país. Finalment van poder escapar, via Espanya i Lisboa, per arribar a Nova York el 13 d'octubre de 1940.

Als Estats Units Thomas Mann era una gran celebritat, fins al punt que Franklin i Eleanor Roosevelt el van rebre els dies 13 i 14 de gener de 1941 a la Casa Blanca. A la primavera es va traslladar des de Princeton a la seva nova casa de Pacific Palisades (Califòrnia) mentre no dubtava a utilitzar la seva fama per difondre les seves idees polítiques sobre la guerra i les seves conseqüències, que en aquesta època adquireixen un matís cada vegada més esquerrana. De particular importància són les seves al·locucions radiofòniques al programa "Oients alemanys!" de la BBC, on, des d'una data tan primerenca com el gener del 1942, no va deixar de denunciar

el procés d'extermini dels jueus als camps de concentració nazis.

Tant Golo com Klaus es van allistar a l'exèrcit nord-americà. Golo va ingressar al servei secret i va ser dels primers a entrar a Alemanya, mentre que Klaus va participar en la conquesta d'Itàlia i, com a corresponsal de "Stars and Stripes", va ser enviat a Alemanya ja al maig de 1945, on va poder comprovar el grau de destrucció que havia portat la guerra. Lübeck va ser una de les primeres ciutats devastades pels aliats quan, el 28 de març de 1942, la RAF va deixar caure sobre la ciutat una barreja de bombes d'alta potència i incendiàries que van convertir en ruïnes el casc antic. Al contrari que els seus fills, però, Mann no va mostrar sentir-se afectat pels resultats dels bombardejos. En un programa de la BBC va recordar el bombardeig de Coventry i sempre va considerar que haver-se deixat arrossegar per Hitler li havia portat a Alemanya un càstig just.

El maig de 1943 Mann va començar a escriure *Doktor Faustus*, obra en què li va servir d'assessor per als aspectes musicals Theodor W. Adorno. El 23 de juny de 1944 Thomas Mann i Katia Pringsheim van adquirir finalment la nacionalitat nord-americana. Aquell mateix any l'escriptor va donar suport activament a Roosevelt en la campanya per a les eleccions presidencials en què va aconseguir el seu últim mandat. Mentrestant, va seguir viatjant i donant conferències, com «Destinació i missió» (1943), en què va adoptar posicions més properes al marxisme que en cap altre moment i, més tard, «Alemanya i els alemanys» (1945) i «Els camps» (1945), sobre els crims comesos als camps de concentració que estaven sent alliberats en aquella mateixa època.

Postguerra

Acabada la guerra Mann es va mostrar reticent a

tornar a Alemanya, malgrat que va rebre diverses peticions públiques, entre elles la de Walter von Molo. L'escriptor estava ben informat pels seus fills de la situació interna i també Erika mostrava dubtes respecte d'una possible tornada, no només per la situació caòtica d'Alemanya, sinó pel risc de manipulació política de la seva figura per part dels aliats. Molo sol·licitava la seva presència i ajuda com a intel·lectual, però també hi havia greus diferències entre els exiliats i opositors al nazisme. Bertolt Brecht ja li havia retret el 1943 la seva indiferència davant els opositors demòcrates que s'havien quedat a Alemanya i, en una famosa polèmica, l'escriptor Frank Thiess fins i tot va arribar a contraposar la comoditat dels que havien optat per fugir a l'estranger davant dels que van patir la guerra des d'Alemanya. La polèmica es complicava perquè molts dels representants de l'«exili interior» havien mantingut graus variables de col·laboració amb el règim de Hitler.

El 21 de maig de 1949, turmentat pels seus fracassos sentimentals i professionals, i addicte a les drogues, va morir el fill gran de Mann, Klaus. L'11 de març de 1950 va morir el seu germà Heinrich. Encara que a la seva arribada als Estats Units Heinrich havia aconseguit un contracte com a guionista per a Warner Brothers, les seves dificultats per adaptar-se a l'anglès, la invisibilitat de la seva obra als EUA i els greus problemes generats per l'alcoholisme de la seva dona Nelly el van abocar a tenir dificultats econòmiques tan importants que Katia i Thomas van acabar per haver-li de passar una assignació mensual.

Tornada a Europa

A finals dels anys 1940 Mann va començar a sentir-se incòmode als Estats Units. S'havia desencadenat la persecució macartista i els escrits més esquerrans de Mann, així com la seva visita a Weimar, a la zona d'ocupació soviètica, li van valer l'acusació de comunista. Més incòmoda

era la situació d'Erika, molt més radical que el seu pare, que havia estat interrogada per l'FBI com a sospitosa d'agent a sou de Stalin i «membre del partit». Tots aquests fets van provocar que finalment, el juliol de 1952, Thomas Mann decideixi instal·lar-se definitivament a Suïssa.

Des de Suïssa Mann va visitar diverses vegades ambdues parts d'Alemanya i va rebre en cadascuna d'elles múltiples homenatges, entre els quals el Premi Goethe (a l'Alemanya de l'Oest) i el Premi Nacional Goethe (a l'Alemanya de l'Est). També va ser nomenat president d'honor de la Deutsche Schillerstiftung a Weimar (1953) i ciutadà d'honor de la seva ciutat natal, Lübeck (1955). El 18 de juliol de 1955, mentre es trobava a la localitat holandesa de Noordijk, Mann va començar a sentir un fort dolor a la cama esquerra, per la qual cosa es va decidir el seu trasllat amb avió a Zuric. Encara que se li va dir que es tractava d'una simple flebitis, la causa real havia estat una trombosi que, el matí del 12 d'agost, va desembocar en l'esquinçament de l'aorta abdominal. Va morir a les vuit d'aquella mateixa tarda acompanyat de la seva filla Erika i de la seva dona Katia.

L'obra de Thomas Mann entre nosaltres

Com comentàvem al principi, és evident que darrerament hi ha un interès renovat en el mercat editorial català per fer present la figura de Thomas Mann. Les traduccions de les seves obres més importants, però, ja tenen algun temps. *Els*

Buddenbrook, per exemple, la primera gran novel·la de Thomas Mann, publicada l'any 1901, el lector català la trobarà actualment a l'editorial Navona (ara a la col·lecció Navona_Escollits), amb una traducció clàssica de Joan Fontcuberta i Gel editada per primera vegada a la col·lecció "Les Millors Obres de la Literatura Universal" d'Edicions 62 l'any 1994. Es tracta d'una extensa novel·la en què Mann, a partir de les vivències de la seva pròpia família a Lübeck, retrata la decadència d'una família burgesa entre els anys 1835 i 1877 i situa en aquest context un tema que serà recurrent en tota la seva obra:

el replantejament del paper de l'artista dins d'una societat en crisi i l'alternativa entre l'elaboració d'una obra artística i la vida burgesa.

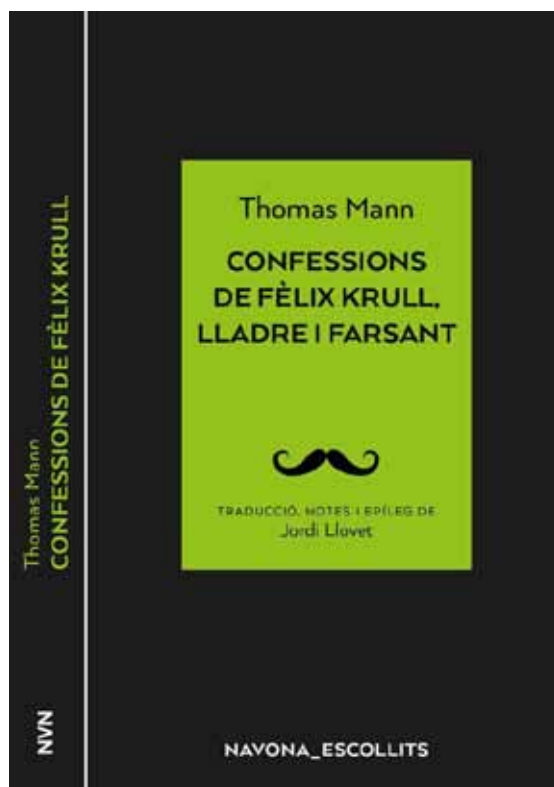
Tonio Kröger, una novel·la curta escrita per Mann quan tenia 25 anys i publicada l'any 1903, la va traduir per primera vegada Guillem Nadal per a la Biblioteca "Raixa" de l'editorial Moll l'any 1955.

Posteriorment, es va tornar a traduir al volum *Tonio Kröger i altres narracions* (Edicions 62 i "la Caixa", MOLU, 31, 1989, amb traducció de Judith Vilar), que és l'única edició que encara es pot trobar, especialment a les llibreries de segona mà. La novel·la, amb trets clarament autobiogràfics, també és considerada una obra mestra de la primera etapa de l'escriptor. Per a la traductora i autora de la "Presentació", Tonio Kröger és un personatge que "viu un conflicte entre l'art i la vida [...] que estarà present al llarg de tota l'obra de Thomas Mann, des de *La mort a Venècia* fins al magnífic *Doktor Faustus*" (p. 6-7). Aquest volum inclou, a més, vint-i-dos relats primerencs de l'autor alemany, entre els quals els famosos "La voluntat de ser feliç" o "El petit senyor Friedemann", que com hem dit més amunt van iniciar la consideració de Mann com a escriptor reconegut.

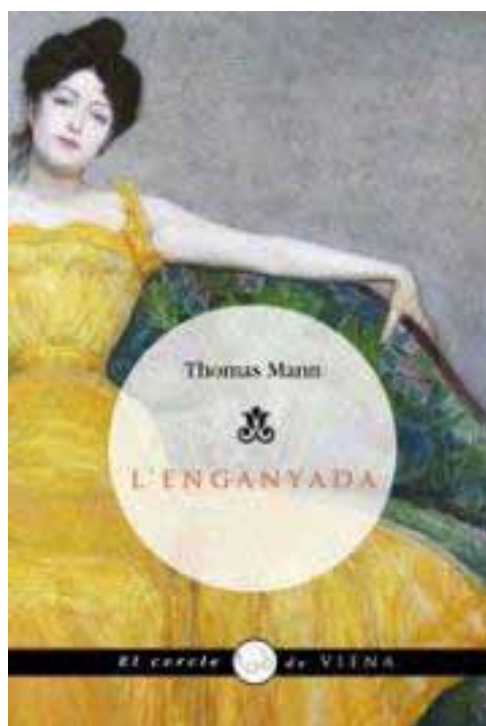
La mort a Venècia

De la mateixa època que aquests relats és *La mort a Venècia*, novel·la publicada per Mann l'any 1912 i que ha esdevingut una de les més famoses i llegides de l'escriptor de Lübeck. En català

disposem d'una traducció catalana també a càrrec de Joan Fontcuberta i Gel, feta l'any 1966 per al segell Proa, i que s'ha anat reeditant regularment, algunes vegades acompanyada del relat "Mario i el Màgic" (Proa, 1984, amb pròleg de Feliu Formosa). Actualment les edicions que es troben amb més facilitat a les llibreries són les de labutxaca i Navona. Aquesta última editorial, l'any 2020 va editar la novel·la a la col·lecció "Port Bo" amb un pròleg de Jordi Llovet que, malauradament, ha desaparegut a la nova edició publicada aquest any.

Com és sabut, *La mort a Venècia* explica la història de Gustav Von Aschenbach —una autèntica contrafigura de Thomas Mann—, un famós escriptor que en un viatge que fa a Venècia per tal de retrobar el sentit de la seva obra s'enamora fatalment d'un adolescent polonès anomenat Tadzio. Per a Feliu Formosa, allò que en *Tonio Kröger* "és lúcida descripció de l'escriptor com a ésser maleït, sense superar el terreny de la disquisició, en *La mort a Venècia* és una tragèdia. [...] La tragèdia d'Aschenbach és, però, l'exacerbació dels problemes de Tonio Kröger fins que l'escriptor cau en l'abjecció

més desesperada i sucumbeix" (ed. cit., p. 21). La novel·la, d'una gran riquesa i perfecció formal —segons el mateix Formosa— segueix atrapant el lector actual perquè Mann torna a indagar amb una gran solidesa literària en el tema que, com hem dit, el va preocupar durant tota la seva vida: la impossibilitat de fer una gran obra, d'esdevenir un gran artista, si no s'abandona la necessitat que també té l'individu de viure una vida marcada pels impulsos vitals. La tràgica pulsio homoeròtica del protagonista va ser la mateixa que va reprimir Thomas Mann durant tota la seva vida per tal de no desviar-se de la seva sòbria imatge de pare de família i d'escriptor absolutament lliurat a la seva obra. *La mort a Venècia* esdevé, doncs, una magnífica metàfora d'aquesta lluita entre l'artista i el seu destí. D'aquesta novel·la Luchino Visconti en va fer una celebrada versió cinematogràfica l'any 1971 protagonitzada per Dirk Bogarde en el paper de Von Aschenbach.

Un monument literari

Tant o més coneguda que *La mort a Venècia*, però segurament no tan llegida —la seva complexitat i les seves gairebé vuit-centes pàgines espanten una mica— és *La muntanya màgica*, publicada per Mann l'any 1924 i traduïda al català per Carme Gala (Proa, 1992; Navona, 2022), una

obra que va ser fonamental en la decisió de l'Acadèmia Sueca d'atorgar-li el Premi Nobel de Literatura l'any 1929. La novel·la explica la història d'un estudiant d'enginyeria que planeja visitar un cosí malalt en un sanatori suís per tal de fer-li companyia durant tres setmanes, que finalment es transformen en set anys. Durant aquest temps el protagonista, Hans Castorp, posarà en oposició la medicina amb el seu punt de vista particular sobre la fisiologia humana, s'enamorarà i traurà relació amb multitud d'interessants personatges, cadascun amb la seva particular forma de ser i ideologia política. A través de

tot això, Mann fa repàs de la civilització europea contemporània.

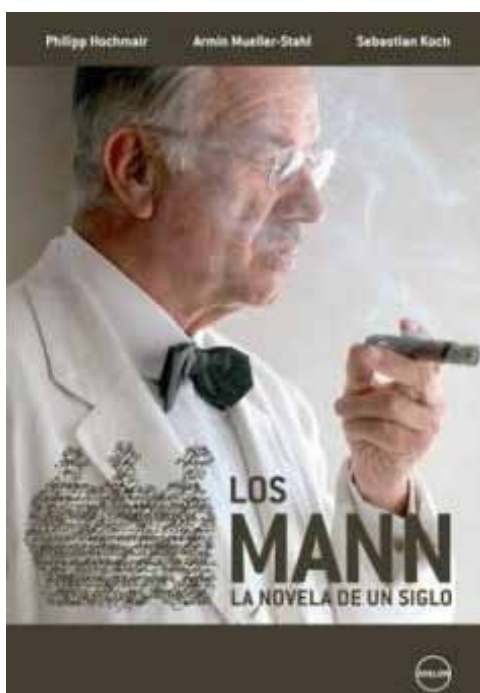
De la resta de la producció de Thomas Mann, també disposem en català d'alguns dels títols més significatius: *Els caps bescanviats* (Edhasa, 1989, amb traducció de Margarida Sugranyes); *El Doktor Faustus: la vida del compositor alemany Adrian Leverkühn contada per un amic* (Edicions 62, 1992, amb traducció de Joan Fontcuberta i Gel; Navona, 2023), on l'autor pren com a referents l'antiga llegenda alemanya de Faust, a més de diversos elements de les vides i obra de Nietzsche, Beethoven i Arnold Schönberg. La novel·la narra la història del compositor Adrian

Leverkühn, que pacta amb el diable per assolir la glòria artística. A través de la tràgica figura del seu protagonista, Mann traça un depurat disseny de la corrupció de la cultura alemanya del seu temps, que acabaria desembocant en els horrors de la Segona Guerra Mundial; *Confessions de Fèlix Krull*, *lladre i farsant* una divertida i inacabada novel·la de Mann (Proa, 2003; Navona, 2019, amb traducció de Jordi Llovet); *Amo i gos*. *Idil·li* (Bellaterra, Servei de Publicacions de la UAB, 2003, amb traducció de Joan Fontcuberta i Gel), un relat insòlit en què Mann narra la seva relació amb un gos petaner; *L'enganyada* (Viena, 2008, amb traducció de Joan Fontcuberta i Gel), segons Jordi Llovet un fallit intent de fer una versió femenina de *La mort a Venècia*, i on es relata l'enamorament de la viuda Rosalie per un jove de vint-i-quatre anys que ensenya anglès al seu fill a casa. Per Llovet, "Quan va voler ordir un argument simètricament invers [al de *Mort a Venècia*], és a dir, el de la dona adulta enamorada d'un jove esponerós, Mann va fracassar. L'escriptor no sabia pràcticament res del desig femení, i va presentar un personatge, la dita Rosalie, que amb prou feines assoleix versemblança en tota la narració" ("Thomas Mann i les dones", article recollit a *Brins de literatura universal* (Galàxia Gutenberg, 2012, p. 281); i *La llei*, una reconstrucció novel·lada de la vida del Moisès bíblic (Papers amb Accent, 2012, amb traducció i presentació de Josep Murgades i Barceló).

Una novel·la i una ficció televisiva

De la resta de l'obra narrativa de Thomas Mann, que inclou la magna tetralogia d'inspiració bíblica

Josep i els seus germans (1933-1942), els volums dels diaris que no va destruir i tota la seva obra crítica i ideològica, no en disposem de versió catalana. Per als lectors interessats en l'apassionant vida de Thomas Mann, de la qual el lector en trobarà ressons en totes les seves ficcions literàries, és molt interessant la lectura de la novel·la que sobre l'autor alemany ha escrit Colm Tóibín: *El mag* (Amsterdam, 2022, amb traducció de Ferran Ràfols Gesa), així com el visionat de la sèrie de producció alemanya *Los Mann* (Avalon, 2001, 3 DVD), on es

combina magistralment la ficció cinematogràfica que reconstrueix la vida de l'escriptor i de la seva família amb els testimonis reals, especialment dels fills de Thomas Mann, i amb una gran quantitat d'imatges i filmacions de l'època. Per a una interpretació del sentit i de l'evolució ideològica de Mann, són també molt il·lustratives les dues conferències que la professora i traductora Rosa Sala Rose va fer a la Fundació Juan March —"Thomas Mann, la vida des de la barrera" i "El espíritu de Alemania en la obra de Thomas Mann") i que es troben disponibles a *Youtube*. ■

<https://www.youtube.com/watch?v=ko3V12OTqpQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=vIGBb836JQM>